

quam historiam usque ad sua tempora. Libro autem XVIII Antiquitatum c. 4. reddit Christo mirabile testimonium affirmans eum fuisse plusquam hominem, et vere Christum, in operibus magnificum, in verbis veracissimum, et a Pilato quidem occisum, sed tertia die resurrexisse : cuius testimonii menit Eusebius lib. 1. hist. Eccles. cap. 11 et S. Hieronymus in lib. de Script. Eccles. in Josepho.

Quod autem Hebræi dicunt, testimonium illud de Christo in suis libris non haberi ; et ideo videri superadditum a Christianis ; facile refelli potest. Nam hebræi non habent Josephum filium Matathie, qui græce scripsit libros antiquitatum, de quo nos loquimur ; sed Josephum filium Gorionis, qui aliquid simile scripsit Hebraice ; proinde non est mirum, si Judæi in suo Josepho hoc testi-

monium non habeant, cum in nostro habeatur, et non sit superadditum, sed verum et germanum Josephi testimonium.

Certe S. Hieronymus et Eusebius viri doctissimi fuerunt, et omnes pene libros veterum Scriptorum legerunt : et nunquam hoc testimonium de Christo Josepho tribuissent, nisi scivissent vere ab illo auctore ita scriptum fuisse.

Omisi libros Rabinorum, qui plurimi sunt, quoniam pleni sunt fabulis Judaicis, et erroribus perniciosis : neque verum esse arbitrator, quod J. Garetius, et alii nonnulli scribunt, Rabinos aliquot, quorum opera nunc exstant, scripsisse ante adventum Christi ; video enim passim ab iis mentionem fieri eversionis Hierusalem, et templi, per Titum Vespasiani filium.

DE
SCRIPTORIBUS ECCLESIASTICIS

TESTAMENTI NOVI.

SECVLVM PRIMVM AB ANNO DOM. 1. AD 100.

De S. Petro Apostolo. Anno Dom. 34.

Sanctum Petrum in catalogo primum ponimus, et signamus anno 34. Quia illo anno Domini vivebat, et Ecclesiam regere cœperat.

Quamvis enim exstet apud Eusebium lib. II. hist. Eccles. cap. 13. Epistola Domini nostri Jesu Christi scripta ad Abagarum regem Edessæ : tamen ea epistola nunquam fuit admissa ab Ecclesia inter Scripturas canonicas, inter quas sine dubio admissa fuisset, si ab ipso Domino scriptam fuisse constaret.

Quamvis etiam exstent Cantica B. Virginis Mariæ, Zacchariæ, et Simeonis, ea tamen non ab ipsis, sed a sancto Luca scriptis mandata fuerunt.

Denique quamvis inter epistolas sancti Ignatii martyris inveniat una B. Virginis Mariæ ad ipsum Ignatium, ea tamen, non habetur in Græcis codicibus, neque ejus meminerunt veteres Patres ante Sanctum Bernardum : proinde non constat an sit verè Beate Virginis epistola.

Quod autem attinet ad ordinem inter scriptores sacros Testamenti novi, quoniam eodem vixerunt sæculo, sequi sumus ordinem quem Ecclesia secutur in illis collocandis, tum in litanis, tum in sacrificio Missæ.

Ergo Sanctus Petrus Apostolus, et Christianorum summus Pontifex, et Vicarius Jesu Christi, qui est sacerdos in æternum, anno Domini tricesimo tertio, vel secundum alios tricesimo quarto, Ecclesie Christianæ presidere cœpit, et anno sexagesimo nono,

Tom. XII.

vel secundum alios septuagesimo, martyrio coronatus est.

Sanctus Hieronymus in lib. de script. Eccles. scribit Sanctum Petrum crucifixum fuisse anno quarto decimo Neronis. Sed Sanctus Hieronymus Eusebii Chronicum secutus est. Vere enim Nero non imperavit annis quatuordecim, et mensibus octo, ut Eusebius scribit : sed annis tredecim, et mensibus septem, ut scribunt Suetonius, Dio, et alii : et quoniam imperare cœpit a die quarta decima octobris, iisdem auctoribus ; inde fit, ut Sanctus Petrus, qui die vicesimo nono Junii obiit, non anno quarto decimo, sed tertio decimo Neronis obierit.

Scriptis epistolas duas ; ac de priore nulla unquam dubitatio fuit : de posteriore, propter styli diversitatem nonnulla apud aliquos ambiguitas fuit. Sed Ecclesia utramque epistolam, et canonicam, et S. Petri esse docuit, in Concilio Laodiceno, Carthaginensi tertio, Florentino, et Tridentino ; et merito Beda Venerabilis admiratur, fuisse aliquos, qui epistolam illam S. Petri fuisse dubitare potuerint, cum auctor Simonem Petrum se initio nominet, et affirmet, se in monte sancto cum Christo fuisse in transfiguratione, et diserte dicat : *Hanc secundam vobis scribo epistolam*. Hinc enim sequitur, ut auctor hujus epistolæ, vel fuerit insignis impostor, quod nemo unquam dicere ausus est, vel fuerit sanctus Petrus.

Cur autem diversus esse videatur stylus prioris et posterioris epistolæ, rationem reddit Sanctus Hieronymus in epistola ad Hedibiam, quæst. 11, quoniam Apostolus non semper eodem interprete utebatur.

Addit Sanctus Hieronymus in lib. de script. eccles. multos alios libros olim sub nomine Sancti Petri scriptos fuisse ; quos ipse ibidem enumerat ; sed omnino apocry-

23

phos, imo spurios, et supposititios fuisse vel ex eo constat, quod nunquam ab Ecclesia, vel in catalogum sanctorum Scripturarum redacti, vel in Bibliis sacris repositi, vel in templis recitati sint: et hoc tempore non ipsi solum, sed eorum nomina, et memoria evanuerint.

De S. Paulo Apostolo.

Sanctus Paulus Apostolus, ad ipso Christo de coelo vocatus, et per coelestem revelationem Evangelicam plenissime edoctus, repente de persecutore prædicator eximius factus, eodem anno et die quo Sanctus Petrus martyrio coronatus est: cujus rei Eusebius in chronico, Sanctus Hieronymus de script. Ecclesiasticis, et omnis antiquitas testis est.

Scriptis epistolas quatuordecim:

Ad Romanos,	1
Ad Corinthios,	2
Ad Galatas,	1
Ad Ephesios,	1
Ad Philippenses,	1
Ad Colossenses,	1
Ad Thessalonicenses,	2
Ad Timotheum,	2
Ad Titum,	1
Ad Philemonem,	1
Ad Hebræos,	1

Et quidem de primis tredecim nulla unquam controversia fuit. Epistolam ad Hebræos, teste Sancto Hieronymo in lib. de script. Eccles. alii tribuebant Barnabæ, alii Lucae, alii Clementi Romano: nec defuerunt hæretici veteres, et recentiores qui huic epistolæ auctoritatem detraherent. Cæterum esse eam et vere canonicam, et S. Paulo scriptam, testis est Ecclesia Catholica universa, quæ illam legit assidue inter Missarum solemniam sub nomine beati Pauli Apostoli: testes sunt Patres Conciliorum supra citatorum, qui hanc epistolam in numerum divinarum Scripturarum posuerunt: testes veteres Patres, qui eam ad probanda dogmata fidei passim adducunt. Vide, si placet, de hac epistola integram disputationem in controversiis nostris lib. 1. de Verbo Dei c. 17.

Præter has epistolas quatuordecim, fertur et alia sub nomine B. Pauli ad Laodicenses; sed ea (inquit S. Hieronymus in lib. de scriptor. Eccles.) ab omnibus exploditur.

Feruntur quoque sub ejusdem B. Pauli nomine epistolæ quædam breves ad Sene-

cam: quas Sanctus Hieronymus in eodem libro, in Seneca, non videtur contempsisse. Sed Ecclesia Catholica neque epistolam ad Laodicenses, neque epistolas ad Senecam in catalogo Scripturarum posuit, ac per hoc B. Pauli eas non esse censuit.

De S. Joanne Apostolo. 34.

Sanctus Joannes Apostolus et Evangelista, dilectus Deo, et hominibus, usque ad Trajani imperatoris tempora pervenit, et sexagesimo octavo post passionem Domini anno, qui erat annus a nativitate ejusdem Domini nostri, centesimus, vel centesimus primus, in pace quievit: testes Eusebius in Chron., Sanctus Hieronymus in lib. de Script. Ecl. et alii.

Scriptis Evangelium, Apocalypsim, et epistolas tres: et quidem Evangelium, de quo nulla fuit unquam dubitatio, scripsit post alios tres Evangelistas. Et quoniam Sancti Apostoli brevitate studebant maxime, ideo Sanctus Joannes fere omnia prætermisit, quæ ab aliis scripta fuerant: ea siquidem sola repetit, quibus aliquid addendum esse existimavit.

De Apocalypsi dubitatio aliqua fuit olim, apud Græcos præcipue, et nunc est apud Hæreticos nostri temporis: quemadmodum etiam de secunda et tertia epistola. Sed Ecclesia Catholica tum Apocalypsim tum epistolas illas duas, ut Evangelium, et epistolam priuam, in numerum sanctorum Scripturarum sub nomine Sancti Joannis recipit.

Vide controversias nostras lib. 1. de Verbo Dei, cap. 18 et 19.

De Sancto Matthæo Apostolo. 34.

Sanctus Matthæus Apostolus primus omnium Evangelium scripsit lingua patriæ, id est, hebraica: testis est Sanctus Hieronymus in lib. de script. Eccles. qui etiam vidisse et descripsisse affirmat Evangelium Sancti Matthæi lingua hebraica scriptum; et ante Hieronymum id ipsum testati sunt Epiphanius hæresi 29, quæ est Nazaræorum, Eusebius lib. III. cap. 24. et Irenæus lib. III. cap. 1.

Quis in linguam Græcam transtulerit hebraicam Matthæi Evangelium, ignorari scripsit Sanctus Hieronymus. Sanctus Athanasius in synopsi scribit, a Sancto Jacobo fra-

tre Domini fuisse expositum Evangelium Sancti Matthæi.

Utrum illa expositio fuerit versio in Græcum, non scimus.

De hoc sacro libro nulla fuit unquam dubitatio.

De Sancto Jacobo apostolo. 34.

Sanctus Jacobus Apostolus epistolam unam scripsit, quæ de septem Catholicis est. Ac de ipso, ut etiam de ejus epistola, nonnulla quæstio est.

Græci in monologio tres Jacobos Apostolos celebrant, Jacobum Alphæi, die nono Octobris; Jacobum, fratrem Domini, die vicesimo tertio ejusdem mensis; et Jacobum Zebedæi, die 30 Aprilis.

Sanctus quoque Hieronymus in libro contra Helvidium meminit hujus opinionis, quæ tres Jacobos facit, duos ex numero duodecim Apostolorum, et unum extra numerum. Sed recte idem Sanctus Hieron. eodem loco hanc opinionem refellit: nam idem omnino est Jacobus Alphæi, et Jacobus frater Domini, qui et minor dicitur in Evangelio: et quos tantum novit, et celebrat Ecclesia Latina, Jacobum fratrem Joannis, die 23 Julii, et Jacobum Alphæi fratrem Domini, die primo Maii.

Cur autem dicatur frater Domini, varie sentiunt auctores. Helvidius Hæreticus ausus est dicere, dictum esse fratrem Domini, quod esset filius B. Virginis Mariæ ex Joseph. Sed hæc hæresis est manifesta. Eusebius lib. II. Hist. cap. 4. et Epiphanius hæresi 78. volunt eum fuisse filium Joseph de priore uxore, ac per hoc fratrem Christi eo modo, quo dicitur Joseph pater Christi, videlicet putativus, non verus.

Sed verius est, Sanctum Joseph fuisse perpetuo Virginem, ut erat ejus sanctissima conjux, et Jacobum fuisse filium Cleophae, qui Cleophas fuit frater Sancti Josephi: hinc enim Maria Cleophae dicitur soror matris Domini, Joan. XIX. quia erat uxor Cleophae fratris Joseph, usitatum enim est, ut conjugum fratrum sorores nominentur, et quemadmodum Maria Cleophae dicebatur soror Mariæ matris Domini: sic etiam Jacobus dicebatur frater Domini, quia erat filius sororis matris Domini.

Hanc sententiam colligo partim ex Hegesippo, partim ex Evangelio: Hesesippus enim apud Eusebium lib. III. Hist. cap. 11.

ex versione Ruffini, dicit, Simeonem fuisse consobrinum fratrem Salvatoris, quia erat filius Cleophae fratris Josephi sponsi B. Mariæ matris Domini.

Porro Sanctum Jacobum minorem fuisse fratrem Simonis, et Joseph, et Judæ, testatur Evangelium Sancti Matthæi, cap. XIII et Marci cap. VI. ubi dicuntur fratres Domini Jacobus et Simon, et Judæ: et hoc idem testatur Epiphanius hæresi 78, quare si Simon, sive Simeon (idem enim est nomen) erat frater Jacobi, et Simeonis pater erat Cleophas frater Josephi; certe sequitur, ut pater Jacobi fuerit Cleophas, non Joseph.

Neque huic sententiæ repugnat, quod Sanctus Jacobus minor dicitur in Evangelio, Jacobus Alphæi: potest enim fieri, ut pater Sancti Jacobi fuerit binomius, quemadmodum Sanctus Matthæus dicitur etiam Levi, et Sanctus Petrus dicitur etiam Simon; et observat Sanctus Hieronymus in lib. contra Helvidium, in sacris Scripturis, multos esse binomios.

Quod attinet ad epistolam ejus, non defuerunt olim, qui de ejus auctoritate dubitarent, ut etiam hoc tempore ab Hæreticis in dubium revocatur. Sed certissime epistola sacra et canonica est; de qua re vide quæ scripsimus libro primo de Verbo Dei cap. 18.

Exstat nomine Sancti Jacobi Proteo Evangelium, sed ab Ecclesia nunquam receptum. Exstat etiam Liturgia eidem Sancto Jacobo attributa, quæ tamen a posterioribus ita locupletata est, ut non sit facile diducere, quæ pars ejus liturgiæ Sanctum Jacobum habeat auctorem.

Obiit hic Beatissimus Apostolus glorioso martyrio coronatus anno septimo Neronis, ut scribit Sanctus Hieronymus in lib. de script. Eccles.

Quod autem Epiphanius scribit hæresi 78. obiisse Sanctum Jacobum anno ætatis suæ nonagesimo sexto: non videtur probabile. Fundamentum enim hujus numeri est opinio illa falsa Epiphani, quod Sanctus Joseph anno quadragesimo ætatis suæ genuerit Jacobum, deinde anno octogesimo viduus existens, acceperit Mariam conjugem; quo tempore fuisset Jacobus annorum quadraginta, quibus si addamus triginta tres annos Domini, et viginti quatuor quibus post Ascensionem Domini Jacobus supervixit, ut idem Epiphanius dicit, fient anni Jacobi nonaginta sex completi.

Sed hic multa sunt improbabilia; nam

nec probabile est, Jacobum filium fuisse Joseph : nec Joseph annorum octoginta accepisse Mariam in conjugem, nec Jacobum electum esse ad Apostolatam, cum esset pene decrepitus : nec eundem Jacobum supervixisse solum annis viginti quatuor, cum ex communi opinione gubernaverit Ecclesiam Hierosolymitanam annis triginta, et obierit anno septimo Neronis.

De S. Juda Apostolo. 34.

Sanctus Judas frater Jacobi, Apostolus ex duodecim, unam eamque brevem scripsit Epistolam, quam Ecclesia, ut sacram et canonicam recipit.

Vide quæ scripsimus lib. II. de Verbo Dei, cap. 18. De obitu hujus Apostoli nihil habemus certi.

De S. Marco Evangelista. 44.

Sanctus Marcus Evangelista martyrio coronatus anno octavo Neronis, breve scripsit Evangelium : testis Sanctus Hieronymus in lib. de Script. Eccles. Græce scriptum initio S. Marci Evangelium, scribunt Sanctus Hieronymus in præfatione ad Damasum, et Sanctus Augustinus lib. I. cap. 2. de consensu Evangelistarum. Latine autem scriptum, testatur Damasus in vita Sancti Petri, quæ ponitur ad initium primi tomii Conciliorum : testantur etiam Syri, qui ad finem Evangelii secundum Marcum scribunt, Evangelium Sancti Marci Romæ, et lingua Romana scriptum.

Sed quicquid de hac re sit, satis constat, Latinam veterem et vulgatam editionem tam Matthæi quam Marci ex Græca editione translata.

De S. Luca Evangelista. 44.

Sanctus Lucas Evangelista, Sancti Pauli comes et sectator, vixit annos octoginta quatuor, uxorem non habens : scripsitque duo sacra volumina, Evangelium, et Acta Apostolorum : testis Hieronymus in lib. de script. Eccles. Neque de his ulla controversia est.

De auctore libri, qui Pastor inscribitur.

Hermam sive Hermes librum scripsit apud veteres valde celebrem, quem inscripsit,

Pastorem. Is liber quamvis a Sancto Hieronymo in lib. de script. Eccles. utilis esse dicitur, et nomine Scripturæ a Sancto Ireneo lib. IV. cap. 37. citatur ; et ab aliis antiquissimis scriptoribus, ut Clemente Alexandrino, et Origene, in testimonium adducatur, tamen nunquam fuit in canone sanctorum et divinorum librorum : nam Gelasius in Concilio Romano inter apocrypha scripta illum rejecit, et Sanctus Hieronymus in prologo Galeato : et Sanctus Athanasius in libro de decretis Nicenæ Synodi, et Eusebius lib. V. Hist. cap. 3. dicunt hunc librum non esse in canone ; quod idem scripsit Tertullianus in lib. de Pudicitia.

Quamvis autem hic liber multa utilia habeat, ut Sanctus Hieronymus scribit : habet tamen etiam aliqua noxia, ut de unica penitentia secundum errores Novatianorum, quibus hic liber omnino favere videtur : ut etiam illud de duobus genitibus, sive de duobus Angelis, uno bono et altero malo, singulis hominibus a Deo tributis ; quem errorem ex hoc auctore accepit J. Cassianus, eumque posuit in tertia decima collatione cap. 42. et ante eum Origenes hom. 33. in Lucam.

Quis autem iste Hermam fuerit, non parva questio est. Nam Origenes in cap. 16. ad Romanos, Eusebius lib. III. hist. cap. 3. et Sanctus Hieronymus in lib. de script. Eccles. dicunt, hunc esse illum Hermam, quem salutare jubet Apostolus in epist. ad Romanos cap. XVI. cum ait, *Salutate Asyncritum, Plegonthem, Hermam, etc.* Damasus autem, sive potius Anastasius bibliothecarius in vitis Pontificum, quæ habentur ad initium primi tomii Conciliorum, scribit, Hermam, sive Hermetem, auctorem libri Pastoris, fuisse fratrem Sancti Pii Romani Pontificis, et librum appellatum esse Pastorem, quoniam Angelus in habitu Pastoris Hermeti apparuerat, et ut ea scriberet, quæ illi revelaverat, jasserat.

Non videtur autem fieri posse ut Hermes frater Pii Pontificis ille sit, quem Apostolus salutari jussisset in epist. ad Romanos : nam inter illam salutationem, et Pontificatum Pii, intercedunt, ut minimum, anni centum, et qui salutabatur ab Apostolo, non erat infans recens natus, sed vir aliquis gravis, notus Apostolo ex operibus bonis : proinde non est probabile, illum supervixisse usque ad tempora Pii Pontificis.

Deinde scribit S. Hieronymus loco notato, librum Pastoris apud Græcos fuisse notissi-

mus, apud Latinos pene ignotum ; at si auctor libri fuisset homo Latinus, et Romani Pontificis frater, debuisset liber ipsius notior Latinis esse, quam Græcis.

Existimo igitur diversos esse auctores, et diversos eorum libros, quamvis idem fere nomen gererent : nam præter ea quæ dicta sunt, is qui ab Apostolo salutari jubetur, vocatur Hermam ; frater Pii dicitur Hermes : deinde liber, qui scriptus dicitur a fratre Pontificis, præcipue continebat mandatum Domini per Angelum, ut Pascha die Dominico celebraretur : at in libro Pastoris, qui a veteribus citatur, et qui adhuc exstat, nulla mentio fit Paschatis celebrandi die Dominico. Quare probabile est, librum Hermetis, fratris Pontificis, cito interluisse : et solum reliquum esse illum celebriorem, quem scripsit Hermam discipulus Apostolorum.

Quod etiam confirmatur ex eo, quod S. Irenæus lib. IV. cap. 37. citans eum librum, dicit, « Bene ergo Scriptura dicit, primo omnium crede, quoniam unus est Deus. » Neque enim Irenæus Scripturam absolute vocaret librum auctoris sui temporis, et qui Apostolus vel Apostolorum auditor non fuisset.

De Prochoro, uno ex primis septem Diaconibus.

Prochorum fuisse unum ex primis septem Diaconibus testatur S. Lucas in Actis Apostolorum cap. VI. Sed narratio, quæ sub ejus nomine exstat in bibliotheca S. Patrum, videtur omnino conficta. Nam quod in ea legitur, Sanctum Joannem Apostolum, et Evangelistam, cum ei sorte obtigisset Asia, gravissime id tulisse, ac vehementer ingemuisse, sequæ ad pedes aliorum Apostolorum abjecisse, atque propterea a Sancto Petro fuisse reprehensum, indignum omnino est tanto Apostolo.

Quod in eadem narratione scribitur, posteaquam S. Joannes ex olla ferventis olei illasus exivit, a fidelibus, qui illic aderant, Ecclesiam in ejus honorem fuisse constructam, incredibile est. Qui enim id ad eundem in oculis sæventis Domitiani ?

Quod denique in eadem narratione dicitur, Evangelium a S. Joanne in insula Patavo fuisse conscriptum, repugnat communi sententiæ, quæ habet, Evangelium a sancto Joanne scriptum fuisse diu post exilium Patmos, in ultima sua ætate.

Vide sanctum Athanasium in synopsi extrema, ubi dicit, Evangelium prædicatum

quidem a Sancto Joanne in Patmo, sed editum Ephesi post reditum ab exilio. Cui consentiunt Eusebius lib. III. Hist. cap. 24., Epiphantius in hæresi quinquagesima prima, Hieronymus in lib. de script. Eccles., Victorinus et Primasius in expositione Apoc., Beda, Rupertus et alii initio expositionis in Joannem.

Fortasse hæc Prochori narratio de rebus gestis S. Joannis, est liber ille, qui sub nomine Circuitus Joannis, inter apocrypha recensetur a S. Athanasio in synopsi.

De sancto Lino. 70.

Similis narrationi Prochori est narratio, quæ sub nomine S. Lini exstat in bibliotheca S. Patrum. Narrat enim auctor ille multa de actis S. Petri, quæ vel falsa vel dubia sunt ; neque testimonium habet hoc opusculum S. Lini a veteribus.

Inter alia scribit auctor, Agrippam fuisse præfectum Urbis tempore passionis S. Petri, atque ab isto Agrippa passio S. Petrum occisum, sine consensu imperatoris Neronis, a quo etiam id factum postea fuisse improbatum.

Sed neque constat præfectum Urbis tunc fuisse Agrippam : et necem S. Petri Neroni displicuisse, repugnat omnibus veteribus Patribus.

In eadem narratione scribit auctor, uxorem Albini secundum doctrinam S. Petri, repudiasset thorum viri sui ob amorem castitatis, invito et reclamante marito.

Hæc vero doctrina S. Petri esse non potest, cum repugnet doctrinæ coapostoli ejus Pauli, I Corinth. VII. Pateor quidem a S. Lino conscripta fuisse Acta S. Petri, vel potius Acta Sanctorum Apostolorum Petri, et Pauli, quod aliqui dicunt, et de Actis S. Petri in Romano Breviario legitur : sed ea non exstare, et loco eorum supposita fuisse, quæ nunc exstant arbitramur.

De S. Clemente Romano. 92.

Clemens Romanus, qui anno tertio Trajani martyrio coronatus est, cum sedisset in Apostolica sede annos novem, multa scripsisse fertur, videlicet,

Epistola duas ad Corinthios.
Duas ad Jacobum fratrem Domini.
Tres ad diversos.
Libros decem recognitionum.

Libros viii. constitut. Apostolicarum.

Canones Apostolorum.

Itinerarium S. Petri.

Disputationem S. Petri cum Apione : et liturgiam.

Epistola prior ad Corinthios non exstat ; ejus tamen mentionem faciunt passim veteres Patres, ut epistola gravissima, et epistola S. Pauli ad Hebræos perquam similis. Vide S. Irenæum lib. iii. cap. 3., Clementem Alexandrinum lib. vii. Stromat., Eusebium lib. ii. hist. cap. 12. et S. Hieronymum in libro de Script. Eccles.

Epistola posterior ad Corinth., neque exstat, neque ab Ecclesiis probatur, ut S. Hieronymus testatur loco notato.

Epistolæ quinque quæ nunc exstant, non carent scrupulo. Nam constat, S. Jacobum, ad quem scribuntur duæ epistolæ, obiisse multo ante S. Petrum, et tamen in iis significatur Jacobo mors S. Petri. Sed forte epistolæ scriptæ sunt ad Simeonem fratrem Jacobi, non ad ipsum Jacobum. In epistola quinta laudatur communitas omnium rerum, et am uxorum : et totus hic locus desumptus est ex lib. x. Recognitionum, ubi hæc dicuntur a Faustiano Ethnico, et a Sancto Clemente refutantur. Sed forte hæc irrepserunt, et in codice Vaticano non inveniuntur.

Scriptissem Clementem alias quoque epistolæ, præter illam celebrem ad Corinthios, testatur S. Hieronymus in lib. i. adversus Jovinianum, ubi dicit, Clementem in suis epistolis, omnem pene sermonem de Virginitatis puritate contexere ; quas laudes Virginitatis in epistolis, quæ exstant, non reperimus.

De recognitionibus ejusdem Clementis non habeo aliquid certi, quamvis non pauca utilia documenta contineant, et a viris doctis aliquando citantur : tamen probabile existimo, vel non esse Clementis, vel esse idem opus cum eo, quod itinerarium, vel circuitus Petri alii vocant : ad quod opus, teste Epiphonio hæres. 30. Clemens ipse testatur, circuitus Petri a se conscriptos, ab Hæreticis depravatos fuisse. Vere enim in recognitionibus describuntur itinera S. Petri et Sancti Clementis, et admisceantur disputationes ex media Platonis philosophia depromptæ, quas nullo modo credibile est S. Petri esse.

Quod si recognitionum et itinerarii idem sit opus, satis constabit, esse apocryphum. Itinerarium enim inter apocrypha retulerunt, Sanctus Athanasius in Synopsi,

Sanctus Gelasius in Concilio Romano, unde exstat caput, Sancta Romana. dist. 13. et Leo IX, in epistolis adversus Nicetam. Verum quidem est, recognitionem numerari libros decem, et itinerarii libros octo : sed facile fuit corruptoribus addere, vel minuire, vel mutare.

De libris constitutionum Apostolicarum, quæ Clementi auctori tribuuntur : idem fere judicium fieri debet, ac de libris recognitionum. Multa enim in illis utilia sunt, et a Græcis veteribus magni fiunt : sed in Ecclesia Latina nullum fere nomen habent : et ipsi etiam posteriores Græci in Concilio Trullano can. 2. improbant hæc constitutiones, ut ab Hæreticis depravatas.

Audio Ethiope his constitutionibus uti, ut vere Apostolicis, et ea de causa in erroribus versari circa cultum sabbati, et diei Dominicæ ; et circa ministrum Sacramenti Baptismi, et aliis quibusdam dogmatibus : nam lib. vii. cap. 24. jubent servari diem sabbati, et Dominicæ, et lib. v. constit. cap. 40. prohibetur absolute, ne laici baptizent, et lib. vi. cap. 15. jubent rebaptizari eos, qui baptizantur ab Hæreticis, ea de causa, quia hæretici non sunt Sacerdotes.

Ac ne forte objiceretur quod Philippus Diaconus baptizabat, ut dicitur Act. viii. in iisdem constitutionibus lib. vi. cap. 7. dicitur, Philippum, qui baptizavit Simonem magum, fuisse Apostolum. Quod manifeste falsum est.

Habentur in iisdem constitutionibus alia non pauca, quæ abhorre videntur a veritate, ut quod lib. iii. cap. 2. quartas nuptias appellent manifestam fornicationem, lib. v. cap. 6. distinguant Mariam Magdalenam a Maria sorore Lazari, lib. viii. c. 14. Jacobum fratrem Domini non velint esse Apostolum ex duodecim, et lib. eodem cap. 26. et 27. 28. velint imponi manum Subdiacono, et Lectori, et ipsi etiam Diaconisse, dum ordiantur : et lib. eodem cap. 32. dicant. Exorcistas non ordinari : et cap. 38. dicant ancillam soli domino obsequentem recipi : si cum aliis intemperans fuerit, rejici.

De canonibus Apostolorum a Clemente scriptis major est difficultas ; nam ab una parte Tertullianus in libro adversus Praxeam scribit, canones Apostolorum esse nobis per manus traditos. Sanctus quoque Athanasius in synopsi eos numerat inter agiographa. Synodus Trullana c. 2. recipit canones Apostolorum octoginta quinque. Denique S.

Joannes Damascenus lib. iv. de fide Orthodoxa cap. 48. videtur eos ponere inter sacras Scripturas.

At contra Gelasius Papa in Concilio Romano, unde exstat caput, Sancta Romana, dist. 15. expresse dicit, liber canonum Apostolorum apocryphus : et hoc idem confirmatur distinct. 16. can. 1. et 2. Sed hæc conciliari possunt, si dicamus, canones legitimos esse solum quinquaginta priores : reliquos non esse legitimos, quamvis a Græcis recipiantur. Sic enim Urbanus II. apud Gratianum dist. 32. can. præter, § Sciendum, dicit, canones Apostolorum ex toto a Græcis, ex parte a Latinis recipi : et Humbertas Cardinalis clarius idem dicit, cujus testimonium sub nomine Leonis IX, ita refert Gratianus dist. 16. can. Clementis. « Apostolorum, inquit, canones numerant Patres inter apocrypha, exceptis capitulis quinquaginta, quæ decreverunt Orthodoxæ fidei tractatores adjungenda. » Hincmarus quoque, ut testatur Franciscus Turrianus lib. i. pro epistolis decretalibus cap. 13. scribit, canones Apostolorum ab Ecclesia nobis traditos esse solum quinquaginta : et ante hos omnes Dionysius Exiguus quinquaginta solum canones Apostolorum in sua collectione posuit.

Denique in antiquis codicibus Conciliorum, non inveniuntur canones Apostolorum, nisi quinquaginta. Et vere canones qui errorem sapiunt, et ab Hæreticis superadditi videntur, sunt canones posteriores, ut can. 6. 5. de sabbato non jejunando, et 6. 7. de baptizati, vel ordinati ab Hæreticis, et 8. 4. de numero librorum sacrorum : in quo canone multa sunt errata manifesta. Quod vero Gratianus dicit initio distinctionis sextæ decimæ, canonas Apostolorum auctoritate Zephyrini Papæ esse sexaginta : fortasse vitio librarium erratum est in numero.

De disputatione S. Petri cum Apione, et de itinerario ejusdem S. Petri, quod non exstat, nisi forte (ut supra diximus) idem sint itinerarium, et recognitiones ; non est multum laborandum : ab initio enim reprobatæ leguntur, tum apud Sanctum Hieronymum in libro de Script. Eccles., tum apud Sanctum Athanasium in synopsi.

De liturgia S. Clementis idem fere dicendum occurrit, quod de liturgia S. Jacobi, eam vere Clementis esse, sed a posterioribus auctam : credibile autem est, Clementem non ex proprio judicio, sed ex ritu, quem

observari viderat a Sancto Petro, liturgiam composuisse ; quemadmodum et ipse Sanctus Petrus nihil aliud faciebat in offerendo sacrificio Eucharistico, nisi quod ipse Dominus fieri jusserat. Meminerunt liturgiæ S. Clementis Proclus Patriarcha Constantinopolitanus lib. vii. de traditione divinæ Missæ, et Nicolaus Episcopus Methonensis in libro de veritate corporis Christi, et Bessarion Cardinalis in libro de Sacramento Eucharistia.

De Sancto Ignatio. 71.

Sanctus Ignatius Episcopus Antiochenus, post Sanctum Petrum Apostolum, et Sanctum Evodium, sedere cepit anno Domini 71. et sedit annis 40. et Romæ est passus anno undecimo Trajani, teste sancto Hieronymo in libro de script. Eccles. Scripsit Epistolæ utilissimas, ut testatur Sanctus Polycarpus ejus æqualis, qui in epistola ad Philippenses dicit, se collegisse epistolæ Ignatii quotquot invenire potuit.

Eusebius lib. iii. hist. cap. 30 septem enumerat epistolæ Sancti Ignatii, ut etiam Sanctus Hieronymus loco citato, unam ad Ephesios, alteram ad Magnesianos, tertiam ad Trallianos, quartam ad Romanos, quintam ad Philadelphios, sextam ad Smyræos, septimam ad Polycarpum. Præter has inveniuntur alie quinque ad Mariam Cassaboli tam una, ad Antiochenos altera, ad Tarsenses tertia, ad Philippenses quarta ad Heronem quinta. Atque hæc quinque epistolæ, quamvis ad manus Eusebii et Hieronymi non pervenerint ; tamen ob styli similitudinem, et spiritum vere Apostolicum a viris doctis omnino recipiuntur.

Tres alie circumferuntur, ad B. Virginem Deiparam una, et ad Sanctum Joannem Evangelistam duæ, quibus additur epistola B. Virginis ad Ignatium. Harum, primus (quod sciam) meminil Sanctus Bernardus ser. 7. in Psalmum, *Qui habitat* ; sed neque in codicibus Græcis habentur, neque gravitatem eloquii S. Ignatii omnino redolent.

Unum hoc loco admonendum videtur, non esse magnam fidem habendam codicibus Græcis, qui nunc exstant, quando discrepant a Latinis : sæpe enim emendatores inveniuntur codices Latini, quam Græci : quod verum esse intelliget, qui conferet testimonia, quæ ex Ignatio citant Sanctus Athanasius in epistola ad Epictetum, et Theodore-

tus in dialogis, cum verbis ejusdem Ignatii, quæ nunc habentur in codicibus Latinis, et Græcis.

De Sancto Polycarpo. 71.

Sanctus Polycarpus Episcopus et martyr, unam scripsit epistolam egregiam ad Philippenses, quæ cum epistolis Sancti Ignatii circumfertur; ejus epistolæ meminit Sanctus Hieronymus in lib. de script. Eccles. et Eusebius lib. III. hist. cap. 30. alias 36. Vixit tempore S. Ignatii, sed supervixit usque ad imperium M. Antonini, ut idem S. Hieronymus in eodem loco testatur.

De S. Dionysio Areopagita. 71.

Sanctus Dionysius Areopagita S. Pauli Adostoli discipulus fuit, teste Sancto Luca. Act. XVII. Quamvis autem a nonnullis dicatur martyrium subisse sub Domitiano; contra tamen sentiunt alii, quoniam ipse idem Sanctus Dionysius in libro de divinis nominibus cap. 4. nominatim allegat S. Ignatii verba ex epistola ad Romanos: quam epistolam scriptam esse constat anno septimo Trajani, quo anno Sanctus Ignatius martyrio coronatus est. Scribit autem (inquit Areopagita) et divinus Ignatius, « Amor meus crucifixus est, » hæc autem verba in epistola ad Romanos leguntur; quomodo igitur potest Dionysius obiisse tempore Domitiani, qui Trajanum præcessit, si citat epistolam scriptam septimo anno Trajani? Existimamus igitur Sanctum Dionysium fuisse quidem Sanctorum Ignatii et Polycarpi æqualem, sed supervixisse usque ad imperium Adriani.

Opera Sancti Dionysii, quæ nunc exstant, hæc sunt:

De cœlesti Hierarchia, lib.	4
De Ecclesiastica Hierarchia,	1
Item epistolæ ad Caium,	4
Ad Dorotheum,	1
Ad Sosipatrum,	1
Ad Polycarpum,	1
De divinis nominibus,	1
De mystica theologia,	1
Ad Demophilum,	1
Ad Titum,	1
Ad Apollonem,	1
Ad S. Joannem Apostolum,	1

De cæteris operibus viri docti et Catholici nihil dubitant. Soli hæretici Lutherani, et quidam sciali, Erasmus, Valla, et pauci alii, opera supra numerata negant esse Sancti Dionysii Areopagite.

Sed (ut alia nunc omitam) ad auctoritatem his operibus conciliandam satis esse debet, quod hæc opera probentur a Sancto Gregorio Papa hom. 34. in Evangelio, a Sancto Martino Papa, et martyre, in Concilio Romano, a Sancto Agathone Pontifice, in epistola ad imperatorem Constantium IV et a Nicolao I in epist. ad Michaelem Imperatorem. Item a Concilio IV. generali Act. IV. et a Concilio VII. Act. II. Denique a Sanctis Doctoribus plurimis, qui in hæc opera, tamquam germana Sancti Dionysii Areopagite, commentaria scripserunt, ut a Sancto Maximo Monacho, a S. Thoma, et aliis.

Quod autem ante Sanctum Gregorium Romanum nemo horum operum nomine S. Dionysii Areopagite meminert: causa videtur esse, quod alicubi latuerint, ut multa alia sæpe longo tempore delitescunt; et circa tempora Sancti Gregorii reperte fuerint.

Quod enim quidam dicunt, citari nominatim hæc opera ab Origene homilia quadam in primum caput Joannis, et ab Athanasio in questionibus ad Antiochum quest. 8. nihil efficit; nam in homilia illa nominantur Ariani, qui diu post Originem exorti sunt: et in questionibus ad Antiochum nominantur auctores ipso Athanasio posteriores: ex quo sequitur ut illa testimonia esse non possint Origenis, vel Athanasii, sed recentiorum auctorum.

Scribunt quidem Liberatus Abbas in Breviario cap. 10. et Anastasius bibliothecarius in epist. ad Carolum Calvum imper. citari Dionysium Areopagitam a Joan. Chrysostomo, et Cyrillo Alexandrino, sed quæ illi citant, non inveniuntur in locis citatis.

De S. Martiale Episcopo Lemovicensi.

Sanctus Martialis primus Episcopus Lemovicensis, dicitur scripsisse duas epistolas, unam ad Burdegalenses, alteram ad Tolosanens, quæ exstant in bibliotheca sanctorum Patrum. Sed multa sunt, quæ eas epistolas supposititias esse indicare videantur.

Primum enim auctor harum epistolarum dicit, se cum Christo vixisse, antequam crucifigeretur: Martialis autem Episcopus primus Lemovicensium missus fuit ad eam urbem, Decio Augusto et Grato Coss. anno Dom. 251. ut Gregorius Turonicus testatur lib. I. hist. cap. 10. quare necesse est, vel Martialem vixisse ferme 300. annis, vel titulum epistolarum esse falsum, qui auctorem

præfert Martialem Episcopus Lemovicensem, vel Epistolas esse confictas.

Deinde in secunda epistola cap. 8. scribit auctor a se baptizatum Stephanum regem, et quemdam alium tyrannum cum Satrapis suis. Atqui tempore Apostolorum, et etiam tempore Decii imperatoris, non habuit Gallia ullos reges, sed imperio Romano subjecta erat. Primum enim regem, Romanis expulsi, fuisse in Gallia Clodionem Comatum Pharamundi filium post annum Dom. 400. testantur omnes historici, Gregorius Turonicus lib. II. cap. 9. qui eum vocat Clodionem. Ado Viennensis, Abbas Urspergensis, Aimoinus, Paulus Æmilii, Robertus Gaguinus, Papius Massonius, et alii.

Tertio, dicit idem auctor eodem loco, templa idolorum eversa fuisse, et Ecclesias edificatas auctoritate regia ipso suo tempore: quæ videntur manifeste falsa; certe pugnant cum historiis Gregorii Turonici, Adonis et aliorum.

Quarto, in epistola eadem cap. 9. citantur verba Scripturæ Genesios secundum S. Hieronymi versionem, quod etiam in utraque epistola passim cernitur. Id vero signum est apertissimum novitatis.

Quinto, in eadem epistola cap. 13. scribit auctor se interfuisse cum aliis discipulis quando Judas osculo Dominum prodidit. Atqui hoc videtur repugnare Evangelio: siquidem Marcus, cap. XIV. et Lucas, cap. XXII, dicunt Christum cum duodecim ultimam cœnam celebrasse, et cum eisdem in hortum ingressum, ac deinde Judæ obviam ivisse.

Sexto, in epistola eadem, cap. 8. dicit, Valerium quamdam in ipsa Gallia martyrio coronatam. Id vero repugnat Sulpitio lib. II. sacræ historiæ, et Gregorio Turonico, lib. I. cap. 28. hist. Francorum, qui scribunt, temporibus M. Antonini primum intra Gallias martyria visa.

Multa sunt alia, quæ his epistolis fidem detrahere videntur. Alioqui autem piæ sunt, et ex his non pauca dogmata Ecclesiastica confirmari possent adversus nostri temporis Hæreticos, si de tempore, quo scriptæ sunt, plane constaret.

De Abdia Babylonio.

Abdias Babylonius, unus ex discipulis Domini fuisse dicitur. Sed vitæ Apostolorum, quæ sub nomine ejus circumferuntur, fabu-

lis similiores sunt, quam veræ narrationi. Sed neque ejus Abdia, aut libri ejus ullam in veteribus mentionem invenio.

De Presbyteris Achaia, qui Sancti Andreae passionem scripserunt.

Exstat passio S. Andreae Apostoli sub nomine Presbyterorum Achaia, qui dicunt se scripsisse ea quibus ipsi interfuerunt. Audivi aliquando magnum quemdam virum eam historiam in dubium revocantem. Sed certe non videtur negari posse, quin vera et antiqua, et utilis historia sit.

Petrus Damiani, qui ante sexcentos annos floruit, in serm. 2. de Sancto Andrea, de hac historia sic loquitur: « Non immerito in singularem auctoritatis arcem suscepta est, quam qui videntur, scripserunt, et ministri fuerunt sermonis. » Sanctus etiam Bernardus in serm. de Sancto Andrea, in vigilia ejus, et in duobus, quos habuit in die festo, miris laudibus effert verba S. Andreae ad crucem, quæ in hoc libro ad verbum inveniuntur.

Joannes a Lovanio, vir multæ doctrinæ, et judicii, in censura de passionibus sanctorum, quæ habetur in martyrologio Molani, hæc historiam, ut legitimum, probavit.

Idem fecit Aloysius Lippomanus, vir gravissimus, qui ex probatis auctoribus vitas sanctorum descripsit. Denique in breviario Romano, nuper recognito, historia hæc, cum de ea infer viros doctos et graves acriter disputatum esset, omnium consensu approbata locum suum retinuit.

SECVLUM SECUNDUM AB ANNO 100. AD 200.

De S. Justino Martyre. 150.

Post Apostolica tempora primus eorum, quorum scripta ad nos pervenerunt, videtur esse sanctus Justinus Philosophus et Martyr. Floruit enim temporibus Antonini Pii, et successorum ejus Marci Aurelii et Lucii Veri; et in Apologia ad imp. et senatum, populique Romanum, scribit, numerari eo tempore annos. 50. a Christi nativitate.

Opera ejus multa recensentur ab Eusebio lib. IV. hist. cap. 17. et a Sancto Hieronymo in lib. de script. Eccles., quorum operum non exstant, et quædam etiam exstant, quorum illi non meminerunt. Hæc igitur Justini opera nunc feruntur:

Dialogus cum Tryphone Judæo Ephesi habitus.

Apologia ad senatum Romanum.

Apologia altera ad imp. Antonium Pium. Oratio parenthetica ad gentes.

De monarchia.

Expositio fidei sive de recta confessione. Epistola ad Zenam et Serenum.

Interrogationes, sive questiones positæ gentibus, et gentium ad eas responsiones, earumque refutationes.

Interrogationes, sive questiones gentium positæ Christianis, et ad eas responsiones.

Refutatio quorundam Aristotelis dogmatum.

Et quidem de primis quinque libris, quorum Eusebius et Hieronymus meminerunt, non videtur posse dubitari. Sciendum est autem, Apologiam priorem, ut in nostris libris habemus, reipsa esse posteriorem, et non ad senatum datam, ut nostri libri habent, sed ad Marcum et Lucium imperatoris Pii successores, ut aperte colligitur ex Eusebio et Hieronymo locis citatis: sed fellit nostros, quia apologia prior caret initio, et ideo non potuit cognosci ad quem, vel ad quos directa esset.

Libet de expositione fidei, sive de confessione rectæ fidei, cujuscumque sit, insignis liber est, et Justino auctore dignus. Ambigo tamen an ejus sit: primo, quia veteres ejus non meminerunt: secundo, quia stylus videtur, esse diversus a stylo Justinus: tertio, quoniam multo apertius et distinctius disserit de mysteriis Trinitatis, et Incarnationis, quam scriptores ejus sæculi facere soleant.

De epistola ad Zenam et Serenum id ipsum censo.

De libro questionum quinque gentibus a Christianis positarum, facile judicari potest, eum librum non esse Justinus, quod in eo sæpe fiat mentio Manichæorum, quos post mortem Justinus exortos esse constat. Idem judicium fieri potest de questionibus 146. quas gentes Christianis posuerunt: nam quæst. 82. et 86. citatur Origenes, et quæst. 145. citatur Irenæus, et Martyr appellatur: eum tamen Justinus utroque antiquior fuerit: nam ipse etiam Irenæus lib. v. Justinum Martyrem adducit, tamquam se antiquiorem.

De reprehensione dogmatum Aristotelis, meminit Photius in bibliotheca; neque exstat evidens indicium falsitatis; ideo nihil habeo quod dicam.

De Melitone. 150.

Sanctus Melito Sardensis Episcopus M. Aurelii imp. tempore floruit; cui etiam Apologiam pro Christianis obtulit, ut refert Eusebius lib. iv. hist. cap. 25. Multa scripsit, quorum fragmenta exstant apud Eusebium loco notato. Inter quæ fragmenta continetur catalogus librorum Testamenti veteris, in quo liber Sapientiæ tribuitur Salomoni: et hic solus liber recensetur a Melitone ex iis qui in Hebraicis codicibus non habentur: ut etiam solus liber Esther omittitur ex iis qui sunt in Hebræo.

Tribuitur etiam Melitoni liber de transitu B. Virginis, qui exstat in vii. tomo bibliothecæ sanctorum Patrum, edit. 2. sed indignus liber est, qui tanto viro tribuitur.

De Athenagora. 155.

Athenagora æqualis Justinus fuit, et insignem apologiam pro Christianis scripsit, et imp. Marco Aurelio Antonino et Aurelio Commodo obtulit: quam sub nomine Athenagoræ citat Sanctus Epiphanius in hæresi Origenis, ubi refert verba Procli ex Methodio.

Scripsit etiam librum de resurrectione: utrumque opus exstat tomo ix. bibliothecæ sanctorum Patrum, edit. 2. et suspicione caret. Mirum autem est, cur Eusebius diligentissimus scriptorum investigator, hujus auctoris non meminerit.

Quod autem Sanctus Hieronymus hunc scriptorem omiserit non est adeo mirum, cum satis constet, catalogum Sancti Hieronymi, ex historia Eusebii esse desumptum, quoad illos scriptores, qui Eusebium præcesserunt.

De S. Theophilo. 170.

Sanctus Theophilus Episcopus Antiochenus, sextus ab Apostolo Petro vixit tempore M. Aurelii imp. et sub Commodo ejus filio obiit, teste Eusebio in chronico. Scripsit multa, teste S. Hieronymo lib. de script. Eccles., sed nunc exstant in I. tomo bibliothecæ sanctorum Patrum secundæ editionis, commentaria in quatuor Evangelia; et libri tres ad Autolycum adversus Christianæ religionis calumniatores.

De Tatiano. 170.

Tatianus Sancti Justinus auditor, scripsit infinita volumina, ex quibus (inquit Sanctus Hieronymus de script. Eccles.) unus contra gentiles florentissimus exstat liber, qui nuper est inventus, et editus in quarto tomo bibliothecæ sanctorum Patrum secundæ editionis. Porro Tatianus post martyrium sancti Justinus a fide Catholica defecit, et in superbiam elatus hæresiarcha factus est.

De Hegesippo. 177.

Hegesippus æqualis Justinus et Athenagoræ fuit ut ex Eusebio lib. iv. hist. cap. 21. et Sancto Hieronymo in lib. de script. Eccles. perspicuum est. Scripsit historiam Ecclesiasticam usque ad sua tempora, id est, usque ad Anicetti pontificatum. Hujus historiae meminerunt Eusebius et Sanctus Hieronymus locis citatis, in quibus fragmenta historiae ejusdem leguntur. Nunc exstat. Libri vero de excidio Hierosolymæ, qui sub nomine Hegesippi circumferuntur; aut alterius Hegesippi recentioris; aut suppositi sunt. Certe ex lib. tertio, cap. 5. colligitur, post Constantini tempora libros illos fuisse conscriptos.

De Sancto Irenæo. 180.

Sanctus Irenæus Episcopus et martyr, Commodo imperatore et Eleuthero Pontifice vixit: et tempore Severi imp. martyrium consummavit, scripsit multa; sed ad nos non pervenerunt, nisi quinque libri adversus Valentinum, qui pleni sunt doctrina et pietate. Ambigunt nonnulli, græcæne an latine scriperit; quoniam non inveniuntur ejus libri, nisi latine conscripti: et tamen ipse natione Græcus erat, et Sancti Polycarpi discipulus, et phrasibus ejus græcismum redolet. Sanctus Hieronymus lib. xi. in Ezechielem explanans caput xxxvi. Ezechielis, aperte Irenæum inter scriptores Græcos numerat: et in lib. de script. Eccles. in Tertulliano, dicit, Tertullianum esse primum Latinorum post Apollonium, et Victorem, quorum uterque Irenæo posterior est.

SECULUM TERTIUM AB ANNO 200. AD 300.

De Tertulliano. 203.

Tertullianus tempore Severi imperatoris floruit, ut ipse testatur lib. i. in Marcionem, in Apologetico cap. 4. et alibi. Initio Catholicus ardentissimus zelus, deinde in Montani hæresim prolapsus contra Ecclesiam non pauca scripsit. Ergo opera Tertulliani indubitata sunt.

De patientia,	lib. 1
De carne Christi,	1
De resurrectione carnis,	1
De præscriptionibus adversus Hæreticos,	1
Adversus Judæos,	1
Adversus Marcionem,	3
Adversus Valentinianos,	1
Adversus Hermogenem,	1
Adversus Praxeam,	1
De corona militis,	1
Ad Martyres,	1
De penitentia,	1
De virginibus velandis,	1
De habitu mulierum,	1
De cultu feminarum,	1
Ad uxorem suam,	2
† De fuga in persecutione,	1
Ad scapulam,	1
De testimonio animæ,	1
De anima,	1
† De exhortatione castitatis,	1
† De Monogamia,	1
De Baptismo,	1
De pallio,	1
De idololatria,	1
† De pudicitia,	1
† De jejuniis adversus Psychicos,	1
Scorpiacum contra Gnosticos,	1
De oratione,	1
De spectaculis,	1
Apologeticus adversus gentes,	1

Ex his libris Sanctus Hieronymus in lib. de script. Eccles. dicit, scriptos esse contra Ecclesiam a Tertulliano jam tum Hæretico, librum de fuga in persecutione, de exhortatione castitatis, de monogamia, de pudicitia, de jejuniis, quibus crucem addidimus. Librum de oratione scribit Sanctus Hilarius in cap. v. Matthæi, esse volumen aptissimum, sed consequentem errorem auctoris detraxisse scriptis probabilibus auctoritatem.

Opera Tertulliani dubia, vel supposititia.

De Trinitate. lib. 4.
De cibis Judaicis, epistola.

De libro de Trinitate dissentiunt Sanctus Hieronymus, et Rufinus: hic enim in Apologia pro Origene scribit, librum de Trinitate, Tertulliani, ab Hæreticis cum operibus Sancti Cypriani conjunctum fuisse, ut fallerent incautos. Ille autem in secundo libro adversus Rufinum contra asserit, librum illum de Trinitate, non esse Tertulliani, sed Novatiani.

Idem etiam Sanctus Hieronymus in lib. de script. Eccles. in Novatiano, scribit Novatianum scripsisse grande volumen de Trinitate quasi epitomen operis Tertulliani. Ubi aperte significat, Tertullianum quoque scripsisse de Trinitate, cujus libri epitomen Novatianus ediderit. Sed quicquid de hac re sit, dubitari non posse existimo quin liber de Trinitate, qui nunc exstat inter opera Tertulliani, Tertulliani non sit: nam in eo libro refutatur nominatim Sabelliana hæresis. Sabellius autem post tempora Tertulliani apparuit, et in tempora Novatiani incidit, ut notum est ex epistola Dionysii Alexandrini apud Eusebium lib. vii. hist. cap. 5. Adde quod stylus (ut etiam Sanctus Hieronymus annotavit) aperte clamat, librum illum Tertulliani non esse.

Liber, sive epistola de cibis Judaicis, non videtur stylum habere Tertulliani: et videtur ab aliquo Episcopo propriae plebi transmissus. Tertullianus autem Episcopus non fuit. Iterum tamen nihil definitio, sed causas dubitandi in medium pono. Illud postremo addendum videtur, Tertulliani libros cum iudicio esse legendos, non eos tantum, quos S. Hieronymo teste, contra Ecclesiam proprie scripsit, sed etiam librum adversus Praxeam, librum de anima, librum adversus Hermogenem, librum de carne Christi, et librum de penitentia. In his enim propositiones non paucae, vel erroneae, vel certe suspectae occurrunt.

De Clemente Alexandrino. 204.

Clemens Alexandrinæ Ecclesiae Presbyter, vir doctissimus, Panteni discipulus, et Origines magister, vixit sub Severo imp., ut ipse testatur lib. i. Stromatum. Ibi enim deducit tempora imperatorum usque ad obitum

Commodi, cui severus successit, post brevissimum imperium Pertinacis, et Juliani. Multa scripsit, quorum meminerunt Eusebius lib. v. hist. cap. 11. et S. Hieronymus de Script. Eccles. Nunc vero hæc opera supersunt:

Stromatum libri octo.

Pædagogii libri tres.

Oratio exhortatoria ad gentes.

Neque de his dubitatio ulla est. Meminit Cassiodorus in lib. i. Divinarum institutionum explanationis Clementis Alexandrini in epistolas canonicas: an ea sit, quæ in bibliotheca S. Patrum invenitur, non facile judicare possum.

Non desunt in hoc insigni auctore sententiae aliquæ, quæ errorem sapiunt, quas in libris nostris controversiarum notavimus, et ob quas Gelasius Papa, in Concilio quodam Romano, Clementis hujus opuscula inter apocrypha retulit. Utrum autem sententiae illæ ab Hæreticis insertæ sint, ut aliqui pie credunt, an auctori more humano exciderint, ignoramus.

De Minutio Felice. 206.

Minutius Felix Tertulliani æqualis, scripsit dialogum inter Christum Octavianum, et Ethnicum Cæciliam, qui dialogus, Octavius inscribitur; atque inde factum est, cum auctor ignoraretur, ut septem libris Arnobii contra gentes, hic veluti octavus adungeretur. Sed re vera non est octavus liber Arnobii, sed Octavius Minutii Felicis, causidici Romani, insignis, ut S. Hieronymus testatur in lib. de script. Eccles.

De S. Hippolyto Episcopo, et Martyre 220.

Sanctus Hippolytus Episcopus Portuensis, et Martyr, Clementis Alexandrini discipulus, sub Alexandro Severo martyrum consummavit.

Multa scripsit quæ enumerantur ab Eusebio lib. vi. hist. cap. 16. et a Sancto Hieronymo in lib. de script. Eccles. Nunc solum extant excepta quadam ex libris S. Hippolyti de Theologia, et Incarnatione, apud Henricum Canisium tomo quinto antiquæ lectionis: necnon in bibliotheca sanctorum Patrum, Oratio de consummatione mundi, de Antichristo, et secundo adventu Domini nostri Jesu Christi.

Consulat lector notationes Card. Baronii ad martyrologium die 22 Augusti.

De Julio Africano 222.

Julius Africanus paulo senior Origene fuisse videtur, cum in epistola ad Origenem, eum filium appellet. Scripsit librum de temporibus ab origine mundi usque ad Macrinum imperatorem, sub quo ipse vivebat, et ad M. Antoninum Heliogabalum, legationem suscepit, ut S. Hieronymus testatur in lib. de script. Ecclesiast. Sed hi libri perierunt, cum tamen exstarent tempore Photii, ut ipse in bibliotheca scribit. Exstat hoc tempore solum epistola ad Origenem de historia Susannæ, quam fabulosam esse contendit: cui respondit Origenes, veram illam esse demonstrans. Epistola Julii Africani exstat in secundo tomo operum Origines.

De Origene 226.

Origenes Adamantius Clementis Alexandrini discipulus vixit usque ad tempora Galli et Volusiani imp., teste Sancto Hieronymo in lib. de script. Eccles. Quamvis autem doctissimus fuerit, deceptus tamen ex Platonis philosophia in multos errores incidit. Sanctus Basilius in lib. de Spiritu sancto cap. 30. dicit, Originem non habuisse sanas de Spiritu sancto opiniones. Sanctus Epiphanius in libris de hæresibus ponit Origenem in numero aliorum Hæreticorum. Sanctus Hieronymus vertit in Latinum idioma libros Origines Periarcho, ut ostenderet errores plurimos, quibus libri illi scatent. Denique in quinta Synodo generali collatione 8. can. 11. dicitur anathema Origeni, et scriptis ejus, sicut Ario, Eunomio, Macedonio, Nestorio, et Eutychemi: et in lib. qui inscribitur Pratum Spirituale, cap. 23. in quadam revelatione visus est Origenes cum Ario alisque Hæreticis in gehennæ ignibus torqueri, Citatur autem Pratum spirituale in 7 Synodo generali, ne quis eum librum spernendum censeat. Hæc præmittenda existimavi propter eos, qui Origenem defendere vel excusare, conantur, quales fuerunt olim Eusebius in lib. vi. hist. Eccles. et in apologia pro Origene, quam nomine Pamphyli martyris edidit: et qui Eusebium imitatus est, Rufinus qui etiam apologiam pro eodem Origene scripsit. Deinde paulo ante nostram ætatem eamdem defensionem suscepit Joan-

nes Pious; et nostro tempore Gilbertus Genebrardus.

Onera Origines ascendunt ad sena millia librorum, teste Epiphano in hæresi Origines, quæ esse ordine 64. Sed plurima perierunt. Quæ nunc extant, in duos tomos distributa hæc sunt.

Primi tomi:

In Genesim homilia	17
In Exodum hom.	13
In Leviticum hom.	16
In Numeros hom.	28
In librum Josue hom.	26
In librum Judicum hom.	9
In lib. Regum hom.	1
In librum Job libri	3
In Psal. xxxvii. xxxviii et xxxviiii hom.	9
In Cantica canticorum hom.	6
In Isaiam hom.	9
In Hieremiam hom.	14
In Ezechielem hom.	14
Periarcho, id est, de principiis lib.	4
Threni, sive planctus Origines tract.	1
De recta in Deum fide dialogus. Commentaria in Job, Joachimo Perionio interprete.	
In eundem hom.	4

Secundi tomi:

In Matthæum tractatus,	35
In Lucam hom.	39
In Joannem tractatus,	32
In diversos locos novi testamenti hom.	10
In epistolam ad Rom. lib.	36
Contra Celsum lib.	8
Contra Marcionistas dialogi.	
Philocalia, sive de amore honesti. De Susannæ historia epitome.	
De eadem historia Julii Africani epistola, et ad eandem Origines responsio.	
His addi possunt Tetrapla, Hexapla, et Octapla Origines labore contexta. Tetrapla sunt quatuor editiones Testamenti veteris, 70 Interpretum, Aquilæ, Symmachi, et Theodotionis. Hexapla sunt quatuor illæ adjunctis duabus Hebraicis, altera litteris Hebraicis, altera litteris Græcis. Octapla sunt, editiones sex supra dictæ, adjunctis	

duabus sine nomine auctoris, quinta et sexta : addidit ipse Origenes septimam editionem ex versione 70. Interpretum emendata, et cum Theodotionis versione collata, additis asteriscis, et obeliscis. Vide de his editionibus Epiphanium in lib. de ponderibus, et mensuris.

Opera dubia, vel supposititia.

Homiliæ in Leviticum habentur etiam in ter libros S. Cyrilli ; sed vere Origenis sunt, non S. Cyrilli : nam et phrasim Origenes servavit, et erroribus ejusdem sciant.

Libri tres in Job, non videntur esse Origenis : nam lib. 1. meminit auctor Homousianorum, quam dicit esse sectam trium deorum, quæ totum orbem replevit. At nomen Homousianorum inventum est ab Arianis, qui post obitum Origenis apparuerunt. Deinde lib. 11. meminit auctor S. Luciani jam tum martyrio affecti. At S. Lucianus posteriori Origene fuit.

Commentaria quoque in Job, Peronio interprete, non videntur esse Origenis : nam in explanatione cap. 3. affert expositionem S. Luciani Martyris ; item in explanatione cap. 7. et 8. refellit Manichæos nominatim : et in cap. 18. meminit Homousianistarum. At Manichæi et Ariani, qui Catholicos Homousianistas vocabant, post Origenem exorti sunt.

De Homiliis in Psalmos aliqui dubitant, an sint Origenis.

Homiliæ in diversa loca Evangelii, sine dubio non sunt omnes Origenis.

In Homilia in primum caput Joannis mentio fit Manichæorum, et Arianorum, qui post Origenem exorti sunt.

In Homilia nona in diversa loca, inveniuntur fragmenta ex S. Hieronymo in ultimum caput Isaia ad Prophetam, et ex S. Gregorio lib. xv. moralium cap. 14. et ex aliis Origene posterioribus ; et ea fragmenta Hieronymi, et Gregorii, non Origenis esse stylus manifeste docet.

In Homilia de S. Maria Magdalena, super illud, *Maria stabat ad monumentum foris plorans*, stylus est plane Latinus.

Tractatus quintus in Matthæum videtur esse Latini auctoris : nam adducens auctor verba Isaia 48. *Dominus misit me, et spiritus ejus* : in Græco, inquit, Spiritus sanctus neutri generis est, non masculini, ut apud nos. Ubise inter Latinos numerat, Et,

si tractatus quintus Latini auctoris est, non parva suspicio est, reliquos etiam tractatus ejusdem operis, Latini auctoris esse. Atque hæc pauca de Origene.

De Ammonio Alexandrino. 226.

Ammonius Alexandrinus tempore Alexandri imper. vixit, et scripsit canones Evangelicos, quos alii harmoniam Evangelicam vocant : quam Victor Capuanus cum Tatiani diatessaron confudisse videtur. Vide in bibliotheca S. Patrum tomo vii. editionis secundæ, et Card. Baronium tomo 11. Annalium ad annum Dom. 174.

De S. Gregorio Thaumaturgo. 233.

Sanctus Gregorius antea Theodorus dictus, Episcopus fuit Neocæsariensis, et amantissime miraculorum patrum Thaumaturgus appellatus, auditor fuit Origenis, dum esset adolescens, sed ab erroribus ejus omnino immunis fuit. Claruit tempore Alexandri Severi, cujus ann. 10 factum Episcopum scribit Cardinal. Baronius in secundo tomo Annalium, ad ann. 233.

Scripsit Metaphrasim in Ecclesiastem : Panegyricum in Origenem.

Brevem fidei confessionem, quam ex revelatione B. Joannis Apostoli didicit.

Expositionem fidei adversus Elianum. Et Epistolam Canonicam.

His nuper adjunxit Gerardus Vossius duodecim sententias cum anathematismis : qui exstant Græce et Latine apud Henricum Canisium tomo 111. antiquæ lectionis.

Tres sermones ejusdem S. Gregorii de Annuntiatione B. Virginis.

Item Sermonem de Baptismo Christi, sive de Theophania Domini : denique disputationem de Anima ad Tatianum.

Et quidem de metaphrasi nullum est dubium. Ejus enim testatur S. Hieronymus tum in libro de script. Eccles., tum in Commentario ad cap. 14. Ecclesiastæ ; Rufinus etiam meminit lib. vii. hist. Eusebii cap. 26 et falluntur, qui eam tribuunt Gregorio Nazianzeno.

De panegyrico quoque in Origenem res notissima est. Scripsit enim illud adolescens, et coram ingenti multitudine, ipso etiam Origene audiente, recitavit, teste S. Hieronymo de script. Eccles. et hoc tempore in lucem

prodiit auctore Gerardo Vossio hoc ipsum panegyricum Græce et Latine.

Non minus certum est didicisse S. Gregorium confessionem fidei a B. Joanne Evangelista sibi cum ipsa sanctissima Virgine Deipara apparente ; cujus rei meminit Gregorius Nyssenus in vita Gregorii Thaumaturgi : et eam ipsam fidei confessionem ab eodem Gregorio scriptam, totidem verbis referunt idem Gregorius Nyssenus, et alii.

Denique extra controversiam est epistola canonica, quam etiam Balsamon Commentariis illustravit.

Expositionem fidei, quam S. Gregorius scripsit, existimat Gerardus Vossius se invenisse, et edidisse : sed fortasse fallitur : nam expositio illa fidei, cujus meminit S. Basilius in epist. 64. ad Neocæsarienses, quæ vere a Gregorio Thaumaturgo scripta fuerat adversus Elianum, multum differt ab ista, quæ nunc exstat apud Vossium. In illa enim habebatur. « Patrem et filium hypostasi esse unum, et sola animi cogitatione distingui » : unde suspicio orta erat, a Gregorio foveri heresim Sabellii : et S. Basilius laborat, ut S. Gregorium a Sabellianismi suspitione defendat. At expositio fidei quam Vossius edidit, Sabellium nominatim refutat, neque unquam dicit, Patrem et Filium hypostasi esse unum, et sola rationis cogitatione distingui : sed contra dicit, Patrem et Filium naturam divinitatis esse unum et unquamque personam per se subsistere, et aliam esse hypostasim Patris, aliam Filii, etc. Præterea expositio fidei Vossiana videtur omnino scripta contra Arianos, ac per hoc satis diu post tempora S. Gregorii Thaumaturgi : sic enim incipit, « Inimicissimi, et alieni a confessione Apostolica sunt, qui dicunt, esse Filium ex non extantibus, » etc., et infra : « Eos vere, qui communicant cum iis, qui rejiciunt homousion, tamquam alienum a Scripturis, et qui dicunt aliquid ex Trinitate creatum esse, alienos existimamus. »

Constat autem Arianos fuisse, qui dicebant Filium esse ex non extantibus, et qui rejiciebant vocem, homousion, tamquam alienam a Scripturis. Quin etiam ita disputat hic auctor de Incarnatione, ut videatur refellere Nestorianos, et Eutychanos.

Eadem censura addi potest ad duodecim capitula cum anathematismis quæ Gerardus Vossius S. Gregorio tribuit. Videntur enim illa capitula quasi appendix quædam ad expositionem fidei adjuncta ; ac præcipue

Nestorii et Eutycheis erroribus opponuntur : qui Hæretici longe post obitum S. Gregorii exorti sunt.

Desermonibus in Annuntiationem, et Theophaniam Dominicam, ut etiam de libello de anima ad Titianum, nihil certi habeo, cum nec veteres horum meminerint ; neque tamen convinci possit eos esse supposititios.

De S. Cornelio Papa. 254.

Sanctus Cornelius Papa tempore Decii sedit, et scripsit insignes epistolas, quarum meminit sanctus Hieronymus in lib. de script. Eccles. e quibus exstat solum epistola ad Fabium, sive Flavianum Antiochenum Episcopum, sed non integra, apud Eusebium lib. vi. 6. hist. cap. 35. et alia brevis ad Lupicinum, tomo 4. Bibliothecæ S. Patrum, et alia duæ inter epistolas S. Cypriani.

De S. Sixto secundo.

Sixtus II. Pontifex, et Martyr, dicitur scripsisse librum sententiarum, sive proverbiorum, qui citatur a S. Augustino lib. de natura, et gratia, cap. 6. 4. et exstat in tomo V. bibliothecæ S. Patrum, edit. 2.

Cæterum liber ille falso tribuitur S. Sixto martyri, cum sit Sixti philosophi Ethnici, ut S. Hieronymus demonstrat in epist. ad Ctesiphontem ; et in cap. xxii. Hieremias, et in cap. xviii. Ezechielis : et S. Augustinus lib. 11. retractationum, cap. 42. retractat locum citatum ex libro de natura et gratia. Denique Gelasius in Concilio 70. Episcoporum reprobat librum proverbiorum sub nomine S. Sixti ab Hæreticis conscriptum : dicit autem ab Hæreticis conscriptum quia Rufinus eum librum plenum erroribus convertit ex Græco, et S. Sixto attribuit.

De S. Cypriano. 250.

Sanctus Cyprianus vir eloquentissimus et sanctissimus, sub Valeriano et Gallieno martyrium passus est, teste S. Hieronymo in lib. de script. Eccles. sed in Episcopum promotus fuit temporibus Fabiani papæ et Philippi imp. ; proinde sedit temporibus Fabiani Cornelli, Lucii, Stephani, et Sixti, Pontificum Romanorum. Opera ejus multa exstant, sed non omnia indubitata : primo igitur catalogum texemus operum indubitatorum.

Opera S. Cypriani indubitata.

Epistolarum libri quatuor, quas Pamelius ordine temporum digessit, et sunt numero 83.

De habitu Virginum, tractatus unus,	1
De lapsis,	1
De simplicitate Prælatorum, sive de unitate Ecclesiæ,	1
De oratione Dominica,	1
Contra Demetrianum,	1
De idolorum vanitate,	1
De mortalitate,	1
De eleemosyna,	1
De bono patientiæ.	1
De zelo, et livore,	1
De exhortatione martyrii.	2
Ad Quirinum contra Judæos, libri tres,	
Ad Jubaianum de baptizandis hæreticis,	1
Ad Pompeium contra epistolam Stephani Papæ,	1
Hos tamen duos libros Pamelius in epistolas conjecit, et sunt epistolæ 63 et 74.	
Sententiarum ex Concilio Carthaginiensi de Hæreticis baptizandis.	1

Opera supposita, vel dubia.

De monte Sina, et Sion, tractatus unus.	
De revelatione capituli Sancti Jo. Baptistæ.	
Expositio symboli.	
De singularitate Clericorum.	
De operibus cardinalibus Christi, sermones 12.	
De laude martyrii.	
De disciplina, et bono pudicitia.	
Ad Novatianum de spe veniæ lapsis non neganda.	
De duplici martyrio.	
De aleatoribus.	
De cœnæ dispositione.	
De duodecim abusionibus sæculi.	
De spectaculis.	
De Judaica incredulitate ad Virgilium.	
De Judæis, qui insecti sunt Christum.	
Carmen, Genesis.	
Carmen, Sodoma.	
Carmen ad apostatam Senatorem.	
Hymnus de Pascha.	
Oratio pro Martyribus, quæ incipit, Agios.	

Oratio altera, quæ incipit, Domine Sancte Pater.

Tractatus de monte Sina et Sion non habet styllum Sancti Cypriani.

Tractatus de revelatione capituli Sancti Joannis Baptistæ, non est Sancti Cypriani, sed auctoris multo recentioris, qui in hoc ipso opere mentionem facit Sanctorum Athanasii et Cyrilli : item Theodosii imp. et Pipini Regis Francorum : et ipsa revelatio capituli Sancti Joannis Baptistæ contigit sub Theodosio, ut Nicephorus testatur lib. XII. cap. 49. Itaque revelatio de qua hic agitur, facta est annis plus centum post obitum Sancti Cypriani.

Expositio symboli, non est Sancti Cypriani, sed Ruffini : nomine Ruffini habetur inter opera Sancti Hieronymi : et testatur Genadius in libro de viris Illustribus, Ruffinum in explicatione symboli excelluisse : denique stylus est Ruffini non Sancti Cypriani.

Tractatus de singularitate Clericorum, ubi prohibetur Clericis cohabitatio feminarum, insignis et utilis est, et antiqui sine dubio auctoris : nonnullis videtur esse potius Origenis, quam Cypriani. Sed tamen stylus aperte reclamatur : et Latinum auctorem, non Græcum esse clamatur. Idem etiam stylus satis diversus est a stylo Sancti Cypriani, et verba multa parum Latina admisceat, quæ in Cypriano non inveniuntur, qualia sunt, inordinatè, contubernalitas, mulcedo, passibilitas, et alia.

Sermones de operibus cardinalibus Christi, eruditi et antiqui auctoris sunt, sed non videntur esse Cypriani. Primum enim stylus multo humilior est, quam Sancti Cypriani esse solet. Deinde in sermone de tentatione et jejuniis, docet hic auctor, Diabolum cecidisse de cœlo ante hominis creationem : eujus sententiæ contrarium habet Sanctus Cyprianus in tractatu de zelo, et livore. Denique in præfatione sic alloquitur Sanctum Cornelium Papam : « Quia, inquit, solent aliquando Patres nugis infantilibus arridere, et linguis balbutientibus delectari, indulgentiam meretur humilitas, quæ quo potest accessu sublimitatis vestrae manibus se porrigit attractandam » : hæc ille. At S. Cyprianus semper Cornelium fratrem et collegam appellabat : nec ignorabat, se non minus doctum, et disertum, quam Cornelius esset ; et cum præterea Episcopus ante Cornelium ordinatus fuisset, et in Ecclesia universa mirifice clareret, nunquam profecto scripta sua

nugas infantiles appellaret : neque diceret sublimitatem Cornelii lingua balbutienti Cypriani oblectari debere.

Libellus de laude martyrii ideo positus est inter opera Cypriani dubia, quoniam Erasmus dubitavit ob aliquam styli dissimilitudinem. Sed communiter admittitur inter vera opera Sancti Cypriani, præsertim cum Moses, et Maximus, ad quos liber iste scribitur, in epistola ad Cyprianum, quæ est 26. inter epistolas Sancti Cypriani, hujus ipsius libri mentionem faciant : neque stylus dissidet ab aliis operibus, nisi quod est magis elaboratus, quam aliqua alia ejusdem opera, sed non magis quam omnia. Siquidem epistola secunda, quæ est ad Donatum, non cedit huic libello, et tamen illa epistola est, hic vero liber similis orationi in genere demonstrativo.

Liber de disciplina, et bono pudicitia ; et liber ad Novatianum de spe veniæ danda lapsis, Sancti Cypriani mihi esse videtur ; quicquid Erasmus dicat, qui nimis subtiliter de styli dissimilitudine aliquando indicat.

Liber de duplici martyrio, Sancti Cypriani esse non potest, cum auctor mentionem faciat Diocletiani, et Maximiani imperatorum, qui nondum imperare cœperant, cum Sanctus Cyprianus martyrium pateretur : ac ut magis miremur qua fronte ejusmodi libri sub Cypriani nomine edantur, meminit hic idem auctor belli Casarei contra Tureas.

Liber de aleatoribus utilis et doctus est ; sed non videtur esse Cypriani, cum in principio satis aperte significet auctor, se universali Ecclesiæ præsidere, et Apostolatam gerere, super quem Christus fundavit Ecclesiam, et Christi vicariam sedem obtinere, et sibi traditas esse claves ligandi, et solvendi, etc. Itaque videtur libellus esse alicujus Romani Pontificis, qui Sancti Cypriani scriptiones imitatur, quamvis styli ejus elegantiam non assequatur.

Liber de cœnæ dispositione non solum Cypriani non est, verum neque alicujus docti hominis est. Fortasse auctor ejus Cyprianus dicebatur, sed longe diversus ab illo, de quo nunc agimus : nam neque verba, neque sententias habet homine docto dignas : sed ineptas, et ridiculas narrationes et fabellas.

Liber de duodecim abusionibus sæculi S. Cypriani esse non potest, cum passim citet Scripturas ex versione S. Hieronymi : qua

Tom. XII.

ratione neque S. Augustini erit, quamvis inter ejus etiam opera feratur.

Liber de spectaculis egregius est, et ad imitationem libri Tertulliani de eodem argumento conscriptus. Ratio dubitandi sitne Cypriani, an non, sola styli diversitas esse videtur.

Liber de incredulitate Judaica ad Virgilium, nihil est aliud, nisi versio in Latinam linguam dialogi Græci inter Jasonem Christianum, et Papiscum Hebræum : qui Græcus dialogus antiquissimus est cum ejus meminerit Origenes lib. IV. contra Celsum. Auctor autem Latine versionis non Cyprianus, sed Celsus dicitur, ut perspicuum est ex ultimis verbis libri.

Liber de Judæis, qui insecti sunt Christum, S. Cypriani non esse videtur, ob nimis magnam styli diversitatem.

De carminibus et orationibus nihil certi habeo : nam neque habemus veterum testimonia, unde probemus opera ista esse Cypriani : neque habemus argumenta, unde probemus non esse ; opera epim sunt gravia, et docta, et S. Cypriano digna.

De S. Pontio Diacono. 250.

Sanctus Pontius Diaconus S. Cypriani, scripsit insigne volumen de vita, et passione S. Cypriani, teste Sancto Hieronymo de script. Eccles. Id volumen exstat ad initium S. Cypriani in editione Jacobi Pamelii.

De S. Dionysio Alexandrino. 250.

Sanctus Dionysius Alexandrinus Episcopus æqualis fuit S. Cypriani, sed paulo prior in Episcopatu, et paulo posterior in morte : et scripsit libros et epistolas multas, teste Sancto Hieronymo de script. Eccles. Exstat nunc epistola una satis brevis inter canones Ecclesiasticos Græcorum cum annotationibus Batsamonis. Exstant etiam multa et magna fragmenta operum hujus Dionysii apud Eusebium lib. VI. hist. cap. 33. et sequentibus, usque ad 21. Exstant denique alia fragmenta apud Athanasium in libro de sententia Dionysii Alexandrini, et in libro de sententia Nicænæ Sydoni. Neque de his ulla controversia est.

24